

BEN bir
DÁHIYİM
ama **HENÜZ** ilk
SENARYOMU
YAZMADIM

Turgut Yasalar

© KARAKARGA YAYINLARI 320

Her hakkı saklıdır. Bu eserin aynen ya da özet olarak hiçbir bölümü, telif hakkı sahibinin yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

BEN BİR DÂHİYİM AMA HENÜZ İLK SENARYOMU YAZMADIM

Turgut Yasalar

Genel Yayın Yönetmeni: M. K. Perker

Yayın Koordinatörü: Mesud Ata

Editör: Seçil Epik

Kapak Tasarım: Sedat Gösterikli

Reklam ve Tanıtım Müdürü: Bilgen Ülgen

*Bu yaptırım yayım hakkı Turgut Yasalar'ın temsilcisi
Telif Hakkı Onk Ajans Ltd. Şti'den devralınmıştır.*

1. Baskı: Ekim 2020

ISBN: 978-625-7217-15-6

*İmtiyaz Sahipleri: Yelda Cumaloğlu, M. K. Perker
KaraKarga Yayınları, Destek Yayınları'nın alt kuruluşudur.*

Yayıncı Sertifika No: 13226

Adres: Abdi İpekçi Cad. No 31/5

Nişantaşı / İstanbul

Tel: (0 212) 252 22 42

Fax: (0 212) 252 22 43

karakarga.com

info@karakarga.com

karakargayayinlari

karakargayayinlari

karakargayayin

Baskı: Baskı: Deniz Matbaa Mücellit

Adres: Maltepe Mahallesi Hastane Yolu,

Sokak No 1/6 Zeytinburnu - İstanbul

Tel: 0 212 613 30 06

Matbaa Sertifika No: 48625

Sadri Alışık hayranı babama...

İçindekiler

ÖNSÖZ ya da Senaryo Yazma Serüvenim.....	9
GİRİŞ.....	13
I. BÖLÜM - ÜÇ PERDELİ YAPI	17
Syd Field'in Paradigması.....	19
Thelma ve Louise	27
Butch Cassidy ve Sundance Kid.....	37
Kuzuların Sessizliği.....	45
Çin Mahallesi	58
İtirazım Var.....	70
II. BÖLÜM - TRETMAN YAZMAK	73
E.T. Örneği.....	75
E.T. Tretman	82
III. BÖLÜM - ÖYKÜLEME TEKNİKLERİ.....	125
Orson Welles'in Sırrı	127
IV. BÖLÜM - KARAKTER YARATMAK	141
Karakterini Tanımadan Tek Bir Sözcük Yazma!	143

Dikkat!

Bu kitap fena halde spoiler / sürpriz bozan içerir

ÖNSÖZ

ya da

Senaryo Yazma Serüvenim

Size burada bütün bir sinema serüvenimi anlatmayacağım -o başka bir kitabın konusu. Ama senaryo yazarlığı geçmişimi özetlemem gerekli; zira cahilin cesareti bol olur ya benimki de o hesap.

İlki bir kısa film senaryosuydu. Çok net hatırlamıyorum ama büyük ihtimalle lise defterlerimden birine yazdım, aksi halde neye göre çekecektim ki.

Bütün harçlıklarımı biriktirmiş, beş dakikalık iki kutu sekiz milimetre film almıştım. Yani toplam on dakikalık ham bir malzeme çekebilecektim. Elbette bir lise öğrencisinin bunalımları üzerine bir hikâyeydi; derslerden bıkması (defter ve kitaplarını savurarak attığı bir plan çekmiştim), cinsellik (ben hatırlamıyorum ama İstiklal Caddesi'nde kadınların popolarını çekmişim), bunalıp kafa çekme (Yedikule Surları dibinde şarap içme) gibi sahneler çektim.

Film kayıp. Zaten hiçbir zaman kurgulanamadı. Taşınmalardan birinde yok olup gitti. İlk eserime sahip çıkmadığım için kendimi suçlar dururum.

1985'te reklamcılık yapmaya başladım. Reklam filmi setlerini görünce lise aşkıma depreşti ve kendimi Tunca Yönder'in güya asistanı buldum. "Güya" dedim, çünkü hiçbir zaman asistanlık yapmadım; işe başladığım ilk gün ekibi emrime verip "Git şunu çek," dedi.

Derken Memduh Şevket Esendal'ın *Ayaşlı ve Kiracıları*'nı senaryolaştırdım. TRT için altı bölümlük bir mini diziydi.

Yıl 1989. Senaryo yazmakla ilgili en ufak bir bilgim, birikimim yok. Ama yazdım. Hem de iki haftada.

O yıllarda bilgisayar yok, emektar Remington daktilomla yazdıklarım temize çekiliyor, sonra da dizinin yönetmen yardımcılığını yapan sevgili

Handan İpekçi'ye gidiyordu. Handan, benim bilgisizlikten yapmadıklarımı, örneğin sahne bölmelerini işaretliyordu.

Bu arada Tunca Yönder'in genel yönetmenliğinde TRT'de yayınlanan *Hanımlar Sizin İçin* adlı bir kuşak programa skeçler yazdım. Şefimiz Nezihe Araz'dı. Perşembeden perşembeye teslimat yapıyor ve yeni siparişler alıyordum. Elbette son dakikaya kadar hiçbir şey yazmıyor, sonunda çarşambaları daktilonun başına oturup ödevimi tamamlıyordum. Ertesi gün Nezihe Hanım'ın evinde soluğu alıyor ve yazdıklarımı okumasını izliyordum. Sonunda "Olmuş çocuğum," der ve yeni siparişler verirdi. Hayatımın en mutlu günluydu. Sadece yazarak para kazanmaya başlamıştım. Birkaç sezon sürdü.

Anneannem vefat etmişti ve annemle birlikte Ankara'ya gitmek üzere Harem'den bir otobüse bindik. Yolda okumak üzere o yılların çok satan kitaplarından Örsan Öymen'in *Bir İhtilal Daha Var*'ını aldım ve İttihat ve Terakki'nin silahşörlerinden Yakup Cemil'in hikâyesine rastladım. Dönüşte Yakup Cemil'in hikâyesini senaryolaştırmaya karar verdim. Öyle de yaptım ve 1993'te bu hikâyeyle Kültür Bakanlığı Senaryo Ödülü'nü aldım.

Size komik bir şey söyleyeyim mi, internette dolaşırken Nadir Kitap'ın sitesinde Dergah Kitabevi & Sahaf, "senaryo; spiralli, daktiloya çekilmiş tekst olarak" diye not düşüğü benim senaryomun fotokopisine 400 lira değer biçmiş, üstelik de satılmış. İnanmayan kontrol etsin: Ürün Kodu: 3790715. Meraklısı varsa benimle iletişime girsin, elimde daha başka versiyonları var.

Bu senaryomu hiçbir zaman hayata geçiremedim. Aynı yarışmada Mustafa Altıoklar *İstanbul Kanatlarımın Altında* adlı senaryosuyla ödüllendirilmişti; o becerdi ve filmi çekti. Bir dönem filmi olduğu için o zamanın parasına göre 20 milyara yakın bir bütçeye ihtiyacım vardı. Mustafa Altıoklar'la birlikte TRT'ye başvuralım dedik. Gittik, Ortak Yapımlar Dairesi ile konuştuk, senaryo repertuara kabul edildi, dramaturjisine yeniden bakılmak kaydıyla denetlemeden de geçti. Hatta iki tarihçiden senaryoda anlattıklarımın doğru olduğuna dair yazı istediler. Boğaziçi Üniversitesi öğretim üyelerinden Zafer Toprak ve İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi öğretim üyelerinden Toktamış Ateş'ten görüş aldım. Toktamış hocanın verdiği olur raporunun altında o sırada asistan olan daha sonra karşımıza ÖDP genel başkanı olarak çıkan Ufuk Uras'ın da imzası vardı.

Sıra bütçe aşamasına geldi. Kültür Bakanlığına başvurdum. 1 milyar 200 milyon lira kredi vermeyi kabul ettiler. Sonra yurtdışında finans kaynağı aramaya başladım. Birkaç yerle görüştim. Biri Alman televizyonu VDR, diğeri İngiltere’de ilk filmini çekecek olan yönetmenlere destek sağlayan First Film Foundation’dı. Sonuç elbette hüsrandı.

1998’de ilk uzun metrajlı senaryomu kaleme aldım. *Ben Bir Dâhiyim Ama Henüz İlk Senaryomu Yazmadım* adlı kitabımda *Leoparın Kuyruğu*’nun bütün hikâyesini anlattım. Burada kısaca şunu söyleyerek geçeyim: Bir film çekmem gerekiyordu ve yapımcı Turgut Yasalar olarak, senarist Turgut Yasalar’a az mekânlı, az kişili bir öykü siparişi verdim. Yine hiçbir şey bilmeden, geveze bir senaryo yazdım. Buna rağmen Leoparın Kuyruğu ile 35. Antalya Altın Portakal yarışmasında en iyi senaryo ödülünü kazandım.

Ahmet Ümit’in *Şeytan Ayrıntıda Gizlidir* adlı kitabındaki hikâyelerden yine televizyon dizisi uyarlamalarının senaryolarını kaleme aldım. Ama *Sis ve Gece* benim için gerçek bir uyarlama çalışmasıydı. Romanı o kadar çok sevmiştim ki, hayli sadık kaldım, sadece sıralamasını değiştirdim.

Fakat edebiyat uyarlamaları son derece zorlu ve tehlikeli bir süreçtir. Zorludur çünkü yazar romanını “kelimelerle” yazmıştır; siz ise söz konusu hikâyeyi “görüntülerle” anlatmak zorundasınız. Romanlar ayrıntılarla doludur; senaristler ise en gerekli olan malzemeyi çekip çıkarmayı bilmelidir.

İleride okuyacağınız *Kuzuların Sessizliği* bölümünün sonuna eklediğim “Hannibal’ın kalemi nasıl aldığına” dair ayrıntı buna çok güzel bir örnektir.

Uyarlama yapmanın tehlikeli yanı ise filmi seyredenlerin romanı daha önceden okumuş olmalarıdır. Zira her okuyan kafasında bir film çekmiş, karakterleri, mekânları zihninde canlandırmıştır. Sizin filminiz ile söz konusu kişilerin kafasında çektiği filmin aynı olması hemen hemen imkânsızdır; bu da “hiç beğenmedim, kitabı daha iyiydi,” gibi yorumlara neden olur.

Senaryo yazma maceram elbette bununla sınırlı değil. Kayda değer olmayan bir iki dizi macerası yanında bir gün bunlardan ben bir film çekerim, dediğim pek çok senaryo yazdım. Bunların kimisi orijinal, kimisi ise yine uyarlamaydı.

Son olarak önsöz faslını bir röportaja verdiğim cevapla kapatayım:

Şimdilerde uğraştığınız bir proje var mı, varsa içeriğinden bahseder misiniz?

“Sinema adına maalesef bir projem yok. Burada anlatmaya kalksam sayfalar yetmez, ama kısaca bahsedeyim: 2015’te Kültür Bakanlığı’ndan ‘Yeni Yıldan Ne Bekliyorsun?’ adlı projem için senaryo yazım desteği istedim ve fakat reddettiler. Oysa ki ‘Yeni Yıldan Ne Bekliyorsun?’ 2006’da 43. Antalya Altın Portakal Film Festivali kapsamında düzenlenen 2. Uluslararası Avrasya Film Festivali Senaryo Geliştirme Fonu Aday Projeleri arasında yedi aday projeden biri seçilmiş, Oscar ödüllü senaryo yazarları Louis Gardel ve Michel Fessler ile birlikte atölye çalışmasında yer almış, adı geçen iki senaryo yazarının görüşleri alınmıştı. 2009 yılında ise İstanbul Film Festivali kapsamında gerçekleştirilen Köprüde Buluşmalar’da 12 filmle birlikte yine finale kalmıştı.

Bu bakımdan ‘Yeni Yıldan Ne Bekliyorsun?’ jürilerin dikkate aldığı bir proje olarak duruyordu ama bu ‘mücevher’ değerindeki hikâyem maalesef değerlendirme dışı bırakıldı, elimde kaldı. Daha birinci basamakta destek görmeyen bir projenin peşinde koşmak beyhude bir çaba olacaktı. Galiba böylece film yapmayı da bıraktım.”

Turgut Yasalar

GİRİŞ

2015 yılının yaz başıydı. Adatepe Taş Mektep'te senaryo yazmak üzerine dört günlük bir seminer vermem istendi, kabul ettim. Etmez olaydım, ya da iyi ki ettim. Aldı beni bir telaş. Ben alaylıyım, herhangi bir sinema eğitimi almadım; dolayısıyla senaryo nasıl yazılır, gel anlat, dediklerinde neyi nasıl anlatacağım, bilemedim. Soluğu Ahmet Haluk Ünal'ın yanında aldım.

Ahmet Haluk'la Senaryo Yazarları Derneği'nde bir dönem birlikte yönetim kurulunda görev aldım ve senaryo yazarlarının haklarının aranması konusundaki birikim ve çabalarına yakından tanık oldum. Ahmet Haluk aynı zamanda derneğe maddi katkı sağlamak üzere senaryo dersleri veriyordu; dolayısıyla tanıdığım en yakın "senaryo hocası"ydı. Aman dedim Haluk, yetiş.

Evinde buluştuk. *Thelma ve Louise* filmi üzerinden üç perdeli yapıyı anlattığını biliyordum, bana da anlatmasını istedim. Zaten elinde hazır bir sunum vardı ve iki gün üst üste kendisini dinledim. Kabaca ne olduğunu biliyordum ama Haluk'un sunumu son derece derli topluydu.

Bu arada ben kütüphanemdeki bütün senaryo yazma kitaplarını çıkarmış tekrar okumaya başlamıştım. Yetmedi yeni kitaplar aldım. Yetmedi internetten İngilizce dokümanlar, kitaplar indirdim.

Durmadan okudum, notlar çıkardım. Yine Haluk'la birlikte yönetim kurulu üyeliği yaptığımız sırada derneğin girişimiyle Syd Field'in iki kitabının çevrilmesini sağlamıştık; *Senaryo Yazımının Temelleri*'ni sevgili arkadaşım Şerif Erol çevirdi ve Alfa Yayınları'ndan Haziran 2013'de yayımlandı. Diğer kitap ise yine derneğimizin üyelerinden sevgili Gülden Çakır tarafından çevrildi; ancak *Senaryo Sorunları ve Çözümleri*'nin yayımlanması 2020'yi buldu.

Ahmet Haluk'un *Thelma ve Louise* üzerine anlattıkları esasen Syd Field'in üç perdeli paradigmasıydı; üstad (Amerikalılar kendisine senaryo gurusu diyor) ayrıca *Four Screenplays: Studies in the American Screenplay* adlı bir kitap daha yazmış; bu kitapta *Thelma ve Louise*'in yanı sıra *Kurtlarla Dans*,

Terminatör 2 ve *Kuzuların Sessizliği*'nin senaryolarını inceliyordu. Google Books imdadına yetişti. Satın alıp indirdim, *Thelma ve Louise* bölümünü dikkatle okudum, notlar aldım.

Senaryo yazmak üzerine biriktirdiklerimle birlikte artık dört günlük seminere hazırdım. Katılacak arkadaşlarla birlikte *Thelma ve Louise*'i perde perde izleyecek, üzerine konuşacaktık; öyle de yaptım.

Katılımcı sayısı oldukça azdı, sadece dört kişiydik. Fakat Adatepe'de yaşayan ve okulun tüm yükünü çeken arkadaşlar da aktif birer katılımcı olunca on kişiyi bulduk.

Sanırım herkes memnun ayrıldı, en azından bana öyle söylediler. Fakat seminer sırasında da itiraf ettiğim gibi bu çalışma en fazla bana yaradı. Bilgilerimi derledim, topladım ve yeni pek çok şey öğrendim.

Taş Mektep'teki seminer 6-9 Ağustos 2015 tarihleri arasındaydı. Eve döndükten sonra da okumaya, araştırmaya devam ettim. Bilgisayarımdaki dosya kabardıkça kabardı. Zaten aklımın ucunda bu çalışmayı kitaplaştırmak, öğrendiklerimi paylaşmak fikri vardı. Denilebilir ki, yahu piyasada senaryo yazımı üzerine bir sürü kitap var, sen de nereden çıktın, yeni ne söyleyeceksin ki? Evet, yeni bir şey söylemeyeceğim, dediğim gibi öğrendiklerimi paylaşmak istedim.

Bu arada 2017'de Bodrum'a yerleştim. Hemen ilk günlerde TAKSAV-Toplumsal Araştırmalar Kültür ve Sanat için Vakıf'ın Bodrum Temsilciliğinde o sırada piyasaya yeni çıkmış *Ben Bir Dahiyim Ama Henüz İlk Filmimi Çekmedim* adlı kitabımdan yola çıkarak bir söyleşi gerçekleştirdim. Yukarıda naklettiğim hayal kırıklığını burada da anlattım, karamsar bir tablo çizdim.

Daha sonra vakfın yöneticisi arkadaşlarım benden sinema gösterimleri ve söyleşileri yapmamı istedi. O sırada kitabın ilk bölümünü oluşturan senaryo incelemelerini yazmaktaydım; aynı Adatepe'de yaptığım gibi filmleri perde perde gösterip üzerine sohbet etmeyi önerdim; böylece on beş günde bir senaryo incelemeleri yaptık. Yani kitabın bu bölümü son halini almadan Bodrumlu dostlarımla paylaştım.

Fakat uzun yıllardır savunduğum bir husus var: senaryoya girişmeden önce mutlaka ve mutlaka bir tretman yazılmalı. Bu zorunluluğu hem kendi pratiğimde gördüm, hem de arkadaşlarımla, dostlarımla yazdıkları senaryolarda.

E-posta kutuma gün geçmiyor ki amatör bir yazardan bir senaryo düşmesin. Nadiren de olsa akıl soruyor, ama daha çok “mükemmel senaryosu”nun okunup sonra da film olmasını arzuluyor. Kimileri de ekliyor: “Mali meseleleri daha sonra konuşuruz.”

Başlarda bazılarını okumaya çalıştım ve ne yazık ki, ilk on sayfadan sonra vazgeçtim. Dostlarımla yazdıklarını ise büyük bir sabır ve dikkatle okuyor, düşündüklerimi bazen yazılı, bazen sözlü iletiyorum. Ve onlara döne döne niye önce bir tretman yazmadıklarını soruyor, onun üzerinden değerlendirme yapmanın çok daha kolay olacağını anlatmaya çalışıyorum. Yine kendimden biliyorum ki, yüz küsur sayfaya yakın bir senaryoya hâkim olmak, üzerine fikir yürütmek zor; oysa on-on beş sayfalık bir metin üzerinde çalışmak, değişiklik yapmak hem daha kolay hem de daha doğru. Çünkü hepimiz biliyoruz ki tretman senaryonun ana omurgası.

Bu arada iddia ediyorum ki, özellikle yönetmenlik yapan arkadaşlar belki senaryo yazamayabilirler ama bir tretman kaleme alabilirler. Bunu beceremiyorlarsa çektikleri filmin tamamına hâkim olamıyorlar demektir.

Tretman işin mimarisidir. Hikâyenin iskeleti. Bir yönetmen bir film nasıl başlayacak, nasıl ilerleyecek, nasıl finale erecek, bunu biliyor olmalı. Nasıl bir sıralama olacak, hikâyeye ortasından başlanıp sonra başa mı dönülecek, dış ses mi kullanılacak, *flashback* olacak mı, olacaksa nerelerde olacak, bakış açısı ne olacak, bunu biliyor olmalı; karakterler nasıl sunulacak, nasıl bir dönüşüme uğrayacak, bunu biliyor olmalı; hikâye diyaloglar hariç hangi plastik malzemeyle anlatılacak, bunu biliyor olmalı.

Elinizde tuttuğunuz bu kitap senaryo yazımı üzerine eklektik bir kitaptır. Niye böyle dedim, zira bu kitap akli sıra bir sürü teorik bilgiye boğmadan size kısa yoldan senaryo yazmanın yolunu anlatıyor.

Nasıl mı? Şöyle:

Önce, bir senaryo gurusu olan Syd Field’in üç perdeli paradigmasını kısaca özetliyor ve elbette *Senaryo Yazımının Temelleri*’ni öncelikle okumanızı öneriyor.

Ardından bu paradigmanın şaheser örnekleri olan beş senaryonun; *Thelma ve Louise*, *Butch Cassidy ve Sundance Kid*, *Kuzuların Sessizliği* ve *Çin*